

Hatice Alanođlu

*Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Öğrencisi

Giriş

Adı "kına çiçeği" adlı bir çiçekten geldiği söylenen Kıbrıs; Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Tarihi, MÖ 3000 yılına kadar uzanan Kıbrıs'ta birçok medeniyet hüküm sürmüştür. Kıbrıs'ta yerleşmiş bulunan korsanların, Doğu Akdeniz ticaretine engel olmasından dolayı Osmanlı Devleti, 1571 yılında adayı fethederek, Osmanlı idaresine katmıştır.[1] 1571'den itibaren ada 300 yıldan fazla Türk hâkimiyetinde kalmıştır.

Adaya zamanla Anadolu'dan gönderilen binlerce Türk yerleştirilerek Kıbrıs Türkleştirilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nin adadaki egemenliğinin sona ermesine neden olacak gelişmelerin başında İngiltere ve Rusya'nın Akdeniz'de egemenlik kurmak için şiddetlenen rekabeti gelmektedir. Rusya'nın Türk boğazları üzerinden Akdeniz'e inme emelleri bölgede çıkarları söz konusu olan İngiltere'yi rahatsız etmiştir. Kıbrıs İngiltere için savaş ya da barış yoluyla mutlaka alınması gereken bir yer olmuştur.[2] İngiltere'nin istediği fırsat 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rus askerlerinin İstanbul'a kadar ilerlemeleri sonucunda, Osmanlı'nın kendisinden yardım istemesiyle ayağına kadar gelmiştir. İngiltere bu yardımın karşılığında adanın yönetimini elde etmiştir.

1915 yılına geldiğinde ise İngiltere Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya'nın yanında savaşa girmesini bahane ederek adayı ilhak ettiğini duyurmuştur. Sonrasında Türkiye, Misak-ı Milli sınırları dışında olan Kıbrıs'ın Lozan Antlaşması'yla İngiltere'nin hâkimiyeti altında kalmasını resmen kabul etmek zorunda kalmıştır.[3] Lozan Antlaşması'yla, Kıbrıslı Türklerin Türk vatandaşlığı ile İngiliz vatandaşlığı arasında bir tercih yapmaları istenmiş ve Türk vatandaşlığını tercih edenlerin antlaşmanın 21. maddesi gereğince 3 yıl içinde Türkiye'ye göç etmesi şart koşulmuştur. Bu nedenle adadaki Türk nüfusunun zamanla Rum nüfusu karşısında azalmaya başladığı anlaşılıyor.

İngiliz hükümeti de adada tamamen Rumları hoşnut edecek politikalar izlemeye başlamıştır. Öyle ki Rumlar İngiltere'de 1929 yılında işçi partisinin hükümet kurmasıyla kendilerine tanınan hakların genişletilmesini istemiş, istekleri reddedilince İngiliz hükümetine karşı direnişe geçmişlerdir.[4] Olaylar 1931 yılında uygulamaya konulan yeni vergi kanununu protesto etmek amacıyla başka bir seyire girmiş ve kısa sürede Yunanistan ile birleşme (Enosis) gösterilerine dönüşmüştür. Kıbrıs Rumları Lefkoşe'de hükümet konağını yakmış, isyan kısa sürede bütün adaya yayılmıştır. Kasım ayının ilk haftasında bastırılan bu isyandan sonra İngiliz hükümeti adada sadece Rumlara karşı değil Türklere karşı da sert tedbirler almaya başlamıştır. Lozan'dan sonra kendi iç sorunlarıyla ilgilenen Türkiye ise adaya gerekli ilgiyi ancak 1930 yılı itibariyle göstermeye başlamıştır.[5]

Piri Reis'in Kıbrıs Haritası

The Times Gazetesinde Kıbrıs Sorunu

II. Dünya Savaşı sırasında iç karışıklıklarla mücadele eden, savaş sonrasında ise ABD'nin yardımlarıyla güçlenen Yunanistan'ın Kıbrıs'a yönelik ilgisi artmıştır. Çatışmalar Yunanistan'ın da kışkırtmasıyla Rumlarla İngiliz yönetimi arasında geçmiştir. Türkiye bu dönemde olaylara İngiltere'nin iç işleri olarak bakmış ve kayıtsız kalmıştır. Fakat 1950'de Başpiskopos Makarios tarafından Kıbrıslı Rumların Yunanistan'la birleşmeleri için yapılan plebisitinin ardından Kıbrıs, Türkiye'nin ilgi odağı olmuştur. Yapılan plebisit ada insanının %94 gibi bir oranla Yunanistan'la birleşmek istediği ile sonuçlanmıştır. Bu plebisit Türkler tarafından boykot edilmiştir.[6] Mart 1954'te Yunanistan'a giden Makarios, Yunan liderleriyle görüşmeler yapmıştır. Makarios Yunan hükümetini sonbaharda yapılacak olan BM Genel Kurulu'ndan önce "enosis" gündeme getirmesi için ikna çalışmalarında bulunmuştur. Kıbrıs konusunda Kral Paul, Makarios ve Başbakan Marshal Papagos'un bir ittifak içerisinde olduğu anlaşılıyor. Makarios'un çabaları, Kıbrıs Rum yönetiminin ve Yunan halkının baskısı ile Papagos Hükümeti, Kıbrıs sorununu BM gündemine taşımış, enosis hayali için uluslararası çalışmalara başlamıştır.[7] Adada yaşanan hadiseleri yakından takip eden İngiltere ise artan Yunan taleplerine kayıtsız kalmıştır.

Yunan hükümeti hem ağustos ayındaki BM Genel Kurulu'na hazırlanıyor hem de kamuoyu oluşturarak İngiltere ile çözüm aramaya devam ediyordu. Hatta Kıbrıs Yunanistan'a verilirse ABD ile İngiltere'ye üs vereceklerini dile getirmişlerdir. Yunan Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün açıkladığı beyannamede, Yunanistan'ın, İngiltere ile çözüm için tüm çabalarını tüketmeden önce sorunu Birleşmiş Milletler'e getirmeyeceği, kendileri İngiltere ile görüşme talebinde bulunurken, İngiliz hükümetinden kesin bir "hayır" yanıtı verildiği, bu nedenle konuyu Birleşmiş Milletler'in önüne getirmeye karar verdiklerini belirtmiştir.

Yaşanan hadiseleri "Kıbrıs'ta Yunanistan Girişimi" başlığıyla sütunlarına taşıyan The Times, İngilizlerin adaya el koyma konusundaki tezlerinin temelsizliğine değinmiş ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a ait olması durumunda, gizli veya gerçek bir askeri üs biçiminde hizmet vereceği hatırlatılarak Kıbrıs'ın askeri bir üs olarak değerinin ancak yerel halkın tam işbirliğinin güvence altına alınmasıyla güçlendirilebileceği yazmıştır. Türk azınlığın Adadaki konumunu da ele alan beyanname, nüfusun ezici çoğunluğunun isteklerine göre Kıbrıs'ın geleceğinin düzenlenmesiyle birlikte Yunanistan'ın, Türk azınlığı için bir geçici antlaşma düzenleyen herhangi bir uluslararası güvenceyi de kabul etmeye hazır olduğunu ifade etmiştir.[8]

Kıbrıs konusunda Yunan basınında da muhalif sesler yükselmiştir. Astynomika Nea gazetesi; Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlere yapacağı çağırının Kıbrıs sorununun mezarı olacağını, Kıbrıs Başpiskoposu'nun toplumunun refahı ile ilgilenmek yerine siyasete karıştığını belirtmiştir. Bu yazı

hükümet tarafından tepki görmüş, Adalet Bakanı ise gazetenin yayın yöneticisinin yargılanması için savcılığa talimat vermiştir.[9]

Makarios

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Kıbrıs Meselesi

Yaşanan gelişmeler adada gerginliği daha da artırmıştır. Birleşmiş Milletler de Kıbrıs sorununu Genel Kurul'da görüşmeyi kabul etmiş, bu durum Türk hükümetinin yoğun tepkisine neden olmuştur. [10] Kıbrıs konusunda Türk idaresi, "Türkiye söz konusu olduğu sürece Kıbrıs sorunu yoktur" anlayışını benimsemiş, hâlihazırda adanın süregelen durumunda herhangi bir değişiklik yersiz kabul edilerek bu türden bir statü değişikimin gerçekleşmesi durumunda Türkiye'nin azınlık haklarının korunması açısından hassas olacağına altı çizilmiştir. [11] Buna rağmen 14 Aralık 1954 tarihinde Kıbrıs sorunu, BM siyasi komitesinde görüşülmeye başlanmıştır. Türkiye temsilcisi Selim Sarper ise Enosis'e izin vermeyeceklerini bir kez daha bildirmiş, açıklamalar üzerine Yunanlılar, Selanik'te bulunan Atatürk'ün doğduğu evin önünde, Türkiye, İngiltere ve Amerika aleyhinde gösteriler düzenlemişlerdir. 17 Aralık 1954 tarihinde toplanan BM Genel Kurulu, konuyu "şimdilik" müzakere etmeme kararı almıştır. Türklerin amacı ise, Kıbrıs üzerinde en az Yunanistan kadar hak sahibi olduğunu kanıtlayarak dünya kamuoyunu ikna etmek ve sorun çözülünceye kadar Kıbrıs Türklerine gerekli her türlü yardımı yaparak güçlerini artırmaktı.[12]

Londra Konferansı

Yunanlılar, BM Genel Kurulu'ndan çıkan karardan hoşnut olmadıkları için yeniden şiddet eylemlerine başlamıştır. Kıbrıs'taki şiddet olaylarının artması üzerine İngiltere, 1955 yılı haziran ayında Türkiye ve Yunanistan'ı Kıbrıs sorununu görüşmek için Londra'ya davet etmiştir. Davet üzerine Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasındaki görüşmeler, 27 Ağustos 1955 tarihinde Londra'da (birinci Londra Konferansı) başlamıştır. Türk tarafının tezi, adayı İngilizler terk edecekse eski sahibi Türklere vermesi gerektiği, Yunanistan'ın ise ada halkının %80'nin Rum olmasından dolayı Yunanistan ile birleşmesi gerektiği yönünde olmuştur. İki tarafın uzlaşmaz tavırları Konferansın uzunca bir dönem sürmesine yol açmış ancak Türkiye'de yaşanan 6-7 Eylül olayları ise konferansın dağılmasına neden olmuştur.[13]

Taraflar arasında gerçekleşen Londra Konferansı The Times gazetesine de yansımış, “Türkiye’nin Kıbrıs Davası” başlığıyla verilen haberde; Doğu Akdeniz ve Kıbrıs ile ilgili üçlü konferansın iki toplantısının dün gerçekleştirildiği, ilkinde söz alan Türk Dışişleri Bakanı Zorlu’nun yaptığı konuşmaya atıfta bulunan gazete Türk delegesinin ılımlı tonda bir tarzı olmasına rağmen verdiği mesajların içeriğinin sert olduğu ifade etmiştir.[14] The Times gazetesi “Savunma Zorluğu” başlığıyla Zorlu’nun konferanstaki konuşmasını özetlemiştir. Zorlu konuşmasında; “Türkiye’nin Kıbrıs sorununa İngiltere’nin bir iç sorunu olarak baktığını, ancak bir değişiklik yapılacaksa da “Adanın Türkiye’ye geri verilmesi” gerektiğini vurgulamıştır. Son olarak öz yönetimden önce Kıbrıs’ın huzura ihtiyacı olduğunu vurgulayan Zorlu, “iki toplum arasında tam eşitliğin” yol gösterici ilke olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmişti.[15]

Fatih Rüşü Zorlu

İngilizler adına konferansta konuşan Harold Macmillan ise Kıbrıs sorununu çözmekten ziyade vaatlerde bulunarak problemin üstünü kapatma eğilimi içerisindeydi. Nitekim The Times gazetesinin “Macmillan’ın Vaadi” başlığıyla verdiği haberde bu durumu görmek mümkündür. Haberde; “Yaşanan sorunların merkezi Kıbrıs olmakla beraber bu sorunlar geniş bir alanda yer alan müttefikleri tehdit eder niteliktedir. Bu nedenle İngiliz yönetimi, Kıbrıs’ın konumu da dahil olmak üzere, şu anda karşılaşılan sorunların tüm yönlerinin doğu Akdeniz’de yaşanan daha geniş siyasi ve savunma sorunları kapsamında ele alınmasının doğru olacağını” ifade etmiştir. Macmillan ayrıca İngiltere’nin Kıbrıs konusundaki sorumluluğuna da değinerek; Kıbrıs’ın Kuzey Atlantik ve Ortadoğu savunma sistemlerinin dayanak noktası olduğunu, Ortadoğu’da taahhütlerini yerine getirmek için İngiltere’nin Kıbrıs’ı yalnızca bir üs olarak görmemekte olduğu, diğer bütün imkanlarıyla ona sahip olmak imkanlarından yararlanmak istediğini belirtmiştir. [16]

The Times gazetesi Yunan hükümeti adına konferansa katılan Stefanopoulos’un beyanatını da “Yunan Yönetiminin Amacı” başlığıyla vermiştir. Haberde; Yunanistan’ın Kıbrıs’ta İngiltere’nin varlığını, savunma amacıyla tanıdığı belirtilmekte, ancak hükümlerlik konusunun savunmaya bağlı olmadığı, çünkü NATO ittifakına bağlı üslerin çeşitli ülkelerde hükümlerlik dikkate alınmadan kurulduğuna dikkat çekilmektedir. Resmi bildiriye “Kıbrıs’ın geleceğine ilişkin karar verme hakkının Yunanistan’ın veya üçüncü bir tarafın elinde olmadığı, yalnızca Kıbrıslıların elinde olduğu, Yunanistan yönetiminin tek amacının ise kısa bir zaman içinde Kıbrıs’ın kendi kaderini tayin hakkını sağlamak olduğu vurgulanmıştır. Kıbrıs’taki askeri üsler için İngiltere’nin, adadaki Türk azınlığın varlığı için de Türkiye’nin ihtiyacı olan garantiyi vermeye hazır” demiştir.[17]

The Times’ın özetleyerek aktardığı ifadelerden de anlaşılacağı üzere devletler ada konusunda sadece kendi hakimiyetini istemekte ve farklı bir çözüme yanaşmamaktadır. Dolayısıyla da bu durum Kıbrıs sorununu çıkmaza sürüklemiştir. Üstüne üstlük Türkiye ve Yunanistan Dışişleri bakanlarının, Kıbrıs’ın geleceğini belirlemek için bir araya geldiği Londra Konferansı sırasında, 6 Eylül tarihli İstanbul

Ekspres gazetesinde çıkan, Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığı yolundaki haber ve Başbakan Menderes'in 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda yaptığı konuşma, "6-7 Eylül Olayları" olarak bilinen ve azınlıklara yönelik iki gün süren saldırıların tetikleyici unsuru olmuştur. Yaşanan bu üzücü olaylar sonrası Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler iyice gerginleşmiştir. The Times gazetesi de 10 Eylül tarihli sayısında Yunanistan'ın Türkiye'ye verdiği sert notayla ilgili haberi "Yunanistan'ın Türkiye Bildirimi" "Kargaşa Protestosu" "Diplomatik Bildirime Yanıt Yok" başlıklarıyla sütunlarına taşımış, Yunan kiliselerine, evlerine ve dükkanlarına yapılan saldırıların önceden planlanmış ve iyi örgütlenmiş bir plana uygun olarak gerçekleştirildiğine ilişkin kanıtlar bulunduğunu öne sürmüştü ve Türkiye'de yaşanan hadiseleri Yunanlılara karşı girişilen "barbarca muamele" olarak nitelemiştir.[18]

6-7 Eylül Olayları Sonrası İstanbul/Beyoğlu

The Times, olaylara Yunanlıların verdiği tepkileri ve uluslararası kamuoyu yaratmak için yaptıkları girişimleri bildirmesine rağmen Türk yetkililerin konuyla ilgili açıklamalarına yer vermemiştir. 6-7 Eylül olaylarından sonra Türk hükümetinin zarar gören vatandaşlara tazminat vermesi ve Yunan hükümetiyle yakın diyaloga geçmesine rağmen, Kıbrıs'ta olaylar şiddetlenmiş, 1955-1956 yılları boyunca Makarios ve İngilizler arasında EOKA'nın[19] eylemlerinin son bulması konusunda müzakereler devam etmiştir. Müzakerelerden sonuç alınamayınca Kıbrıs Valisi Harding 9 Mart 1956 tarihinde Makarios ve üç arkadaşını adadan sürgün etmiştir. Fakat bu durum sadece İngiliz ve Türklere karşı şiddet eylemlerini artırmış hatta olaylar Yunanistan'a dahi sıçramıştır.[20]

Radcliffe Anayasası ve Macmillan Planı

Bütün çabalarına rağmen şiddet olaylarının önüne geçemeyen İngiltere, Kıbrıs politikasında Yunanlılar lehine yumuşamaya başlamış, adada yaşanan karışıklıkların düzenlenmesini sağlayacak bir anayasa hazırlaması için ünlü hukukçu Lord Radcliffe'i, Kıbrıs'a göndermiştir. Radcliffe anayasasının içeriği 19 Aralık 1956'da İngiltere ve Kıbrıs'ta ilan edilmiş, anayasaya göre ise Kıbrıs, İngiltere egemenliğinde kalacaktı. Çoğunluğu Rumların oluşturduğu bir meclis kurulacak, meclis üyeleri arasında kurulacak bir kabinenin Türk işlerinden sorumlu bir Türk bakanı olacak, dışişleri, iç güvenlik ve savunma konularında yasa yapma yetkisi, İngiliz hükümetinde olacak veya bu yetki İngiliz hükümeti tarafından atanan bir vali sorumluluğunda olacaktı.

Radcliffe Anayasası, self-determinasyon hakkını ortadan kaldırdığı gerekçesiyle, Rumlar tarafından reddedilmiştir. Bu gelişmeler yaşanırken, İngiliz hükümeti tarafından Şeynel Adaları'na sürgüne gönderilen EOKA'nın gizli lideri Makarios, Kıbrıs'a dönmek şartıyla serbest bırakılmıştır.[21]

İngiltere ile istediği zeminde anlaşamayan Yunanistan ABD'yi kendi lehine soruna dahil etme düşüncesine girmiştir. The Times'a göre ABD Taslak anayasanın beş nedenden ötürü "Dar görüşlü ve demokratik olmadığı" görüşündedir.[22] Türkiye ise İngiltere'nin hazırladığı bu anayasa ile ilgili ileride Yunanistan'a adayı ilhakı sağlayacağı düşüncesiyle, adanın kendine verilme fikrinden vazgeçerek "Taksim" fikrine yöneldiğini The Times şu satırlarla okuyucularına aktarmıştır: *"TBMM'de dış politika tartışması sırasında, Başbakan Menderes, muhalefet üyeleri tarafından sorulan soruları yanıtlarken, Süveyş kanalı ve Kıbrıs'la ilgili anlaşmazlıklarda Türkiye'nin takip edeceği siyaseti tanımladı... Menderes, Kıbrıs gerginliğinde, hükümetin Türk haklarını korumaya hevesli olsa da, genel durum ve diğer ülkelerle ittifakı hesaba katması gerektiğini ve bu nedenle, bölünme önerisinin akla uygun bir dayanak olduğu sonucuna vardığını, böylelikle Türk toplumunun adadaki haklarını koruyacak bir çözüme ulaşabileceğini dile getirdi."*[23]

Fakat hem Radcliffe anayasasının reddi olsun hem de Türk hükümetinin adanın Türkiye'ye iadesinden vazgeçmesi olsun Kıbrıs'ta EOKA'nın eylemlerini bir türlü durmamıştır. Bu konuyla ilgili Başbakan, The Times gazetesine yaptığı açıklamada Kıbrıs konusunda Türkiye'nin adadaki soydaşlarının güvenlik sorunu temelinde dayanan bakış açısının değişmediğini vurgulamış, Yunan hükümetinin adadaki terörü açıkça desteklediğinin altını çizmiştir. Menderes, Yunanlıların tutumundan vazgeçmesini umduğunu dile getirse de Yunanistan Kıbrıs sorununu tekrar BM'ye taşımıştır. [24] İngiltere'nin, Makarios'un tutukluluğuna son verme kararını Yunanistan Başbakanı Karamanlis takdir etmiş, Londra'daki Yunanistan Büyükelçisi Mr. Mostras'a görevine geri dönmesi talimatı vermiştir. Yaşanan bu gelişmelerse Türkiye'de büyük yankı uyandırmıştır.[25]

The Times, Türkiye'nin Makarios'un resmi olarak kabul edilmesine ilişkin hazırlıkları protesto ettiğini, Yunan hükümetinin ise Türk notasını reddettiğini, Yunanistan'ın sert bir dille bu notanın kabul edilemez olduğu cevabını verdiğini okuyucularına önemli notuyla aktarmıştır.[26] 1958 yılı Türk-İngiliz ilişkileri, Kıbrıs sorunu çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır. İngiliz hükümeti, bir yandan Kıbrıs'ta yaptığı uygulamalarla Yunanistan'ın tepkisini azaltmaya çalışırken, diğer taraftan da Bağdat Pakti'nda müttefik olduğu Türkiye'yi kaybetmek istememiştir. Türkiye'de hükümet başta olmak üzere bütün kamuoyu, Kıbrıs'ta tek kabul edilebilir seçeneğin adanın taksimi olduğunu kesin bir dille ifade etmeye başlamıştır. Bu bağlamda 1958 yılı içerisinde silahlı Rum örgütlerine karşı Kıbrıs Türkleri de silahlanmaya başlamıştır. Zaman zaman İngiliz birlikleri ya da Rum çeteleriyle girdiği çatışmalarda ölen Kıbrıs şehitleri için TBMM'de üç dakikalık saygı duruşu yapılıyordu. Ocak 1958'de Bağdat Pakti toplantısı için Türkiye'ye gelen İngiliz Dışişleri Bakanı Selwyn Lyoyd, Türk hükümetine Kıbrıs'ın taksim edilmesinden başka bir planı kabul ettirememiştir.[27]

İngiltere Başbakanı MacMillian, uzun zamandır üstünde çalıştığı Kıbrıs sorununa yönelik çözüm planını 19 Haziran 1958'de Avam Kamarası'nda yaptığı bir konuşma ile açıklamıştır.[28] Ancak plan öncekiler gibi taraflarca kabul edilmemiştir. Bunun üzerine The Times Kıbrıs'ı *"İşkence Adası"* olarak adlandırmaya başlamıştır. [29] Tüm nitelemelerine ve değerlendirmelerine karşın The Times, Kıbrıs'ta son sözün İngiltere tarafından verileceği konusunu hemen hemen her makalede tekrarlamıştır.[30] Gazete burada olaylara tamamıyla İngiliz hükümeti penceresinden bakmış, kontrolden çıkan olayların sorumluları Yunanistan ve Türkiye, mağduru ise İngiltere olarak ifade edilmiştir.

Harold Macmillan

Zürih ve Londra Antlaşmaları

MacMillan Planı'nı reddederek sorunu ikinci kez Birleşmiş Milletlere taşıyan Yunanistan, BM'de lehine bir karar çıkaramayınca Türkiye ile anlaşma yoluna gitmiştir. 20 Ocak 1959 tarihinde Dışişleri Bakanı Zorlu ile Yunan Dışişleri Bakanı Averof, 5 Şubat'ta da Türkiye Başbakanı Menderes ile Yunanistan Başbakanı Karamanlis İsviçre'nin Zürih kentinde bir araya gelmişlerdir. Görüşmeler sonunda, 11 Şubat 1959 yılında Zürih Antlaşması'nın esasları konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bu gelişme, Kıbrıs sorununda önemli bir aşamaya geldiğinin ilk işareti olmuştur. Böylece adanın yakın tarihinde yer alan kötü bir sayfa kısa süreliğine de olsa kapanmış, Londra'daki anlaşmanın imzalanmasının ardından Makarios 1 Mart 1959'da adaya geri dönmüştür. Aynı yılın Aralık ayında yapılan seçimlerde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Makarios olurken, Fazıl Küçük de cumhurbaşkanı yardımcısı olmuştur.[31] Zürih ve Londra Antlaşmaları sonunda, İngiliz Yönetimi'nin son Valisi Sir Hugh Foot, 82 yıl boyunca İngiliz sömürgesi olan Kıbrıs Adası'nın yönetim hakkını, 16 Ağustos 1960'ta, Türk ve Rum toplumlarına bırakmış ve Chichester adlı İngiliz savaş gemisiyle Mağosa Limanı'ndan ayrılmıştır. Türkiye ile Yunanistan'ın garantörlüğündeki antlaşmalar çerçevesinde sayısı belirlenen Türk ve Yunan alaylarının, Kıbrıs'a yerleştirilmesiyle Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen kurulmuştur.[32] Başpiskopos, Kıbrıs Türklerinde gerek iyi niyet, gerekse içtenliğinin bulunmayışı nedeniyle Londra anlaşmasının uygulanmasına ilişkin görüşmelerin sürdürülmesinde herhangi bir yararlı amaç görmediğini dile getirmiştir. Yunan kaynakları, yalnızca anayasa görüşmelerinin koptuğunu, Kıbrıs antlaşması ve İngiliz üsleriyle ilgili Londra heyeti tartışmalarının sürdürüleceğini belirtmiştir. Yaşanan hadiselerle Rum yönetimi Kıbrıs Türklerini adada izole etmeye başlamış, idari ve siyasi sahada Türk kesim varlık savaşına girmiştir. The Times Zürih ve Londra anlaşmalarının reddedilmesine verilecek uluslararası tepkiden korkan Makarios'un, her fırsatta anlaşmalara olan bağlılığını dile getirdiğini vurgulayarak okuyucularına aktarmıştır.[33]

Soldan Sağa: Yunanistan Başbakanı Karamanlis, Türkiye Dışışleri Bakanı Zorlu ve Türkiye Başbakanı Menderes Zürih'teki Müzakerelerde

Sonuç

Yunanistan, General Grivas'ı Kıbrıs'a göndererek Makarios ile birlikte silahlı örgüt olan EOKA'yı kurdu muştur. EOKA'nın İngiliz ve Türklere saldırması bu iki ülkenin Kıbrıs sorununa daha ciddi eğilmesini sağlamıştır. Yunanistan'ın tezi self-determinasyon yapılarak halkın kaderine karar vermesini sağlamaktı. %80'i Rum olan halkın Yunanistan'a katılmak isteyeceğinden emindi. İngiltere'nin tezi, başta adaya muhtariyet vererek bir İngiliz Valisi tarafından yönetilmesiydi. Fakat yıllar içinde Türkiye ve Yunanistan ile yaptığı görüşmelerde ne bu isteklerini kabul ettirebildi ne de Rum şiddetini önleyebildi. Dolayısıyla 1957'den itibaren Yunanlılara karşı politikasını yumuşatarak iki toplumlu bir hükümet savını güttü. Türkiye'ye göre ise başta eğer adayı İngilizler boşaltacaksa, ada eski sahibi olan Türklere verilmeliydi. Fakat İngiltere'nin Yunan tezine yaklaşmasından sonra taksim (bölünme) tezini adanın Yunanistan'a katılmaması için tek seçenek görmüş ve bunun için çalışmıştır. Bu on yıl boyunca konu dört defa BM Genel Kuruluna geldi ve hükümet yetkilileri birçok defa bir araya gelmişlerdir. Bu dönemde Kıbrıs'ta şiddet hep devam etmiştir.

Tüm bu olaylar da bu üç ülkenin basını tarafından yakinen takip edilmiştir. Hiç birinin tarafsız olayları aktardığı söylenemez. İngiltere'nin yüksek tirajlı gazetelerinden The Times'ın da olayları İngiliz hükümetinin politikası çerçevesinde yansıttığı söylenebilir. Nihayet 1959 yılında Zürih ve İkinci Londra anlaşmaları temel alınarak yeni bir Cumhuriyet kurulmasına karar verilmiştir. Anayasa oluşturma ve hükümeti kurma süreci yine çok sancılı olsa da bu süreci yürüten Kıbrıslı Rum ve Türkler olduğundan uzlaşmanın tek çareleri olduğu bilincindeydiler. Bunun sonucu olarak İngiliz yönetiminin son valisi Sir Hugh Foot, 82 yıl boyunca İngiliz sömürgesi olan Kıbrıs Adası'nın yönetim hakkını, 16 Ağustos 1960'ta, Türk ve Rum toplumlarına bırakmıştır.

GREEK HOPES OF CYPRUS COMPROMISE

REPLY TO MR. EDEN

FROM OUR CORRESPONDENT

ATHENS, MARCH 16

A spokesman at the Greek Foreign Ministry, commenting to-day on the statement by the Foreign Secretary in the House of Commons that the British Government had told Greece that they had not agreed to bilateral talks on the future of Cyprus, said that the Greek Government's policy was clearly defined and would remain unchanged. He added: "We can only express the wish that the British Government's views would change." This implied that the question of a union of Cyprus with Greece would be brought before the next General Assembly of the United Nations.

Mr. Eden's statement, described by the Greek Press as "crude," obviously disappointed the Greek Government. It was in a way expected after some informal soundings in Athens and London, but the Government, in its desire to avert a debate at the United Nations, had still hoped for a compromise which would not affect Anglo-Greek relations. It has now heavily committed itself to appeal to the United Nations. Members of the Opposition said to-day that the Papagos Government could rely on their unreserved support if it chose to follow this course.

TURKISH INTERESTS IN CYPRUS

CHANGE INOPPORTUNE

FROM OUR OWN CORRESPONDENT

ISTANBUL, AUG. 17

Mr. Selim Sarper, the Turkish delegate to the United Nations, after spending one month in Turkey, has left for New York to be present at the next session of the Assembly.

During his stay here he had repeated interviews with President Bayar, the Prime Minister, Mr. Menderes, and the Foreign Minister, Mr. Köprülü, and it is believed that one of the principal issues discussed was the Turkish attitude on the Cyprus question if Greece should raise that issue.

The Turkish viewpoint was explained by Mr. Köprülü last April when, in answer to a question, he said that "as far as Turkey is concerned there is no Cyprus question. Any change in the status of that island at the present moment is considered inopportune and if such a change occurs then Turkey would have her say in respect of the protection of the rights of the Turkish minority."

The Times Gazete Kupürleri

Dipnot

- [1] Yusuf Sarıнай, **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)**, T.C Başbakanlık Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 8-11.
- [2] Ömer Metin, **Demokrat Parti Dönemi Türk İngiliz İlişkileri (1950-1960)**, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2006.
- [3] Vatansaver, Müge "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 12, İzmir 2012, s. 1487.
- [4] Ercüment Kuran, "Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu (1923-1939)", **Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu**, YÖK Basımevi, Ankara 1993, s. 245.
- [5] Metin, a.g.t., 100-102.
- [6] Sevinç, Derya, "Türk-Yunan İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorununda Yeni Bir Aşama (1954-1960)", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 60, Ankara 2017, s. 173.
- [7] **The Times**, 13 Mart 1954, s. 5.
- [8] **The Times**, 29 Nisan 1954, s. 8.
- [9] **The Times**, 29 Nisan 1954, s. 8.
- [10] Gülfem Cevheri Bucak, "1950-64 Dönemi Türk Dış Politikasında Kıbrıs Krizi", **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Ankara, 2016, s. 3.
- [11] **The Times**, 18 Ağustos 1954, s. 4.
- [12] Sevinç, a.g.m., s. 180.
- [13] **Ayın Tarihi**, Sayı: 261. (Ağustos 1955). s. 170-173.
- [14] **The Times**, 2 Eylül 1955, s. 7.
- [15] **The Times**, 2 Eylül 1955, s. 7.
- [16] **The Times**, 2 Eylül 1955, s. 7.
- [17] **The Times**, 2 Eylül 1955, s. 7.

- [18] **The Times**, 10 Eylül 1955, s. 6.
- [19] EOKA, Yunan General Grivas ve Makarios'un öncülüğünde Kıbrıs'ta İngiliz ve Türklere karşı kurulan ve adanın Yunanistan'la birleşmesini sağlamak için şiddete başvuran silahlı örgüttür. Ayrıntılı bilgi için bakınız Abdullah Korkmazhan, **Türkiye Solu ve Kıbrıs Sorunu (1950-1980)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kıbrıs 2016, s. 10.
- [20] Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası", **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 6, Sayı 11, Ankara 2012, s. 92.
- [21] Süleyman Koç, **Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 148-149.
- [22] **The Times**, 31 Aralık 1956, s. 5.
- [23] **The Times**, 31 Aralık 1956, s. 5.
- [24] **The Times**, 22 Mart 1957.
- [25] **The Times**, 1 Nisan 1957.
- [26] **The Times**, 20 Nisan 1957.
- [27] Avcı, **a.g.t.**, s. 69.
- [28] Ahmet Gazioğlu, **Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik (1951-1959)**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa 1998, s. 400-401.
- [29] "*Kıbrıs kanlı çatışmalarla parçalanmayı sürdürüyor. Gerek Yunan, gerekse Türk tarafındaki düzen tertipçileri ve katiller, artık sona değil, kargaşaya doğru ilerlediklerinin bilincinde olmak zorundadırlar, bununla birlikte, tutkular o denli yükselmiş, kan davası anlaşılması güç bir biçimde içinden çıkılmaz bir durum almıştı ki, tarafların hiçbiri ilk olarak "artık yeter!" demek yürekliliğini gösteremiyordu. Vali, aklın sesinin neredeyse boğulduğu karşılıklı bir meydan okuma karmaşasında eyleme geçerek, en azından bilinen veya kuşku edilen suikastçıların kan davalarını yürütmelerini önlemek için elindeki silahlı güçlerden yararlanabilir.*" Bkz. **The Times**, 1 Ağustos 1958, s. 8.
- [30] "*Kıbrıs'ın iç savaşına ilişkin olan tehlikelerdeki ortak bilinç, adanın dört bir yanını saran kışkırtıcı propaganda Yunanistan ve Türkiye Başbakanları'nı dindaşlarının güçlü itirazları sonucunda İngiliz Başbakanı ile birleşmeye ikna edebilir. Macmillian dünkü bildiriminde, Kıbrıs'daki şiddet olaylarının durdurulması gerektiğini ve Kıbrıs halkının umutsuzca barış ve güvenlik istediklerinden emin olduğunu dile getirdi. Yunan Başbakanı Karamanlís, Kıbrıslılara benzer bir biçimde seslendi, Menderes'in de bunu yapacağı umulmaktadır. Başpiskopos Makarios, önceki gece Yunan-Türk sirtüşmesi ve katliamın sonlandırılmasına yönelik her türlü çaba için hazır olduğunu söyledi. İtirazları bir ateşkes düşüncesiyle sınırlamak oldukça doğrudur. Akla yatkın düşünce duyusu çatışmanın hiddetinde devam ederse, tüm rakip taraflar artık barışı amaçlayan hiçbir şeyin kalmayacağını farkında olmalıdırlar.*" Bkz. **The Times**, 1 Ağustos 1958, s. 8.
- [31] Sevinç, **a.g.m.**, s. 192-194.
- [32] Koç, **a.g.e.**, s. 172-175.
- [33] **The Times**, 22 Ekim 1959.